

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția Strada Buzzești 42 Administrația Strada Regală, 6. BUCUREȘTI	Director: N. IORGA Redactori: { St. O. Iosif, M. Sadoveanu și I. Scurtu.	ABONAMENTUL ANUAL În țară . . . 10 lei În străinătate 12 »
---	---	--

ÎMPOTRIVA CLEVETITORILOR

— I. URA ÎMPOTRIVA CULTURII STRĂINE —

Rare ori ai datoria de a răspunde dușmanilor cari încep declarându-se dușmani, adecă răcnind sau furișind câte ceva. Nici ei nu așteaptă răspuns, ci spun pentru alții decît pentru tine. Aceștia, publicul, o parte din el măcar, pot să creadă. Dacă e vorba numai de tine, aceasta trebuie să te lase cu totul indiferent. Cînd însă această credință greșită poate atinge un cerc mai mare, poate înfățișa într'o lumină falsă un curent întreg, atunci e bine să dai lămuriri. Lămuririle acestea le dai însă cu fața către public. La spate rămîn acei dușmani cari au provocat, prin neînțelegere sau prin falsificarea voită, explicația. Aud ei? cred ei? ce pot să zică ei? n'ai să ții în samă. Luptător nu înseamnă om de ceartă, și harța pentru harță e alt ceva decît lupta pentru biruință.

* * *

S'a zis de multe ori, prin fel de fel de reviste pe care de cele mai multe ori nu le însuflețește decît năcazul că văd binele făcut de alții sau ciuda că el s'a îndeplinit supt numele altora, că așa-numitul curent al «Sămănătorului», ar însemna în ceia ce privește literaturile străine ignorarea sau înlăturarea lor de către scriitorii cari sînt ce trebuie să fie. Literatura românească în adevăr ar fi datoare să n'aibă nici-un fel de legătură cu dînezele. Și de aici încheierea naturală (așa de naturală!) că față de atîția critici purtați prin toate literaturile noi am fi cei mai lipsiți de lectură dintre oameni.

Acuma, dacă te uiți la acești judecători, vei vedea lesne că unul e un onorabil specialist, închis cu totul în știința sa, din care și-a făcut o temniță care-î strivește mintea, și că, în afară de îndeletnicirile sale științifice, el se distrează doar cu cetirea vre unei proaste cărțuliș

franceze care ține o singură clipă; că alt cavaler al Europei literare e un biet băiețuș de semit român care a călătorit și el ceva și s'a înfruptat și el ceva cu cine știe ce fel de cultură de peste hotar. Și așa mai departe. Pe nimeni nu-l prinde acest rol de cunoscător al multor forme de cultură contemporană sau clasică.

Dar să-î lăsăm în fumul înfumurării lor care nu poate face rău nimănui și să ne întoarcem la presupusa ură pe care cercul de la această revistă l-ar avea față de cultura străină. Apărarea e cam grea precum ar fi aceia pe care ai încerca-o cînd te-ar învinui un tîrnie-briu că ai vrut să furî căciula soarelui său scufia lunii. Dar anumite stări de civilizație; mai ales de civilizație morală, aū unele fatalități cărora trebuie să te supui. *

✓ O literatură trebuie să afirme sufletul unui popor în forme care corespund culturii timpului. Acesta e un adevăr pe care nimeni nu-l poate tăgădui. Decî nu cel care scrie aceste rînduri, un istoric, un istoric literar, un om care a avut prilejul de a cunoaște direct deosebite civilizații europene, prin contactul îndelungat cu dinsele, nu un scriitor care a atins subiecte foarte deosebite, luate din viața multor popoare, nu unul care a avut prilejul de a scrie lucrări în mai multe din limbile Europei, — s'ar gîndi să nege acest adevăr fundamental și banal.

Pentru a scrie decî după cuviință lucruri de o oarecare bogăție și înălțime, e absolut de nevoie a cunoaște acea cultură a timpului. Și nu numai atîta, dar nu poate cineva să-și dea sama de ce este sufletul poporului său, dacă nu l-a putut compara cu sufletul celorlalte popoare; numai prin această cercetare comparată, individualitatea sufletească a unui popor se poate lămuri.

Străbătînd însă literaturile străine — multe, cît de multe! — trebuie să ai un plan și un scop, trebuie să călătorești cu conștiință și cu economie de suflet și de timp pe aceste cîmpii rodnice, care nu samănă una cu alta. Nu te vei opri într'un singur ostrov înflorit, plin de ispite și de farmec, că să te dai rob unor puteri care te înșeală prin plăceri ușoare. Nu uita că nu ești un drumeț menit numai să înșire drumurile sau să culeagă florile, ci un om cu socoteală care-și adună pentru viața și-și adună pentru casă. Viața lui, casa lui, acestea trebuie să-î fie totdeauna în fundul gîndului, iar nu miile de străluciri fugare.

E o comparație, dar nu numai o comparație.

Cetești decî, ești dator în cel mai înalt grad să cetești, dar nu pentru carte, nici pentru laudă, nici pentru pierdere de vreme, ci pentru desăvîrsirea sufletului tău, din care numai după aceasta poți

încerca să izvorăști frumuseța bună, frumuseța limpede, răcoritoare pentru oameni. Veși întreba astfel literaturile clasice, vechile literaturi umane și sfinte, ale Mediteranei armonioase, ale Asiei pline de credință. Veși alege pe urmă din scrisul evului mediu acele lucrări în care trăiește mai bine, în forme naive, închegate spontaneu, viața tînără a popoarelor creștine; veși face astfel drumul de la Nibelungii până la poveștile franceze. În Renaștere veși căuta încă odată taina armoniei între fond și formă, frumuseța așezată, cuviincioasă și plină de măsură. Și în sfîrșit cu multă prudență te veși apropia de acele literaturi contemporane din care nu trebuie să alegi luminile putregaiurilor. Și încărcat de daruri te veși întoarce acasă.

Aici nu veși preface casa pe gustul nimănu. N'o veși face ca un chioșc din țerile calde, ca un cort din pustiū, ca o ascunzătoare de ghiață, ca o peșteră, ca un templu antic, ca un castel. Casa ta să rămie așa cum o cer condițiile traiului tău, după care trebuie să se îndrepte și arta. Dar poți îndrepta cît vrei în amănunte și poți adăogi podoabe cîte vrei, însă fără să schimbi caracterul însuși al acelei locuințe pe care ai făcut-o după datina cea bună și trebuințele cele adevărate.

Cu mulți ani în urmă am predicat publicului nostru, care și atunci se dădea în vînt după toate insanitățile parisiene de astăzi, această bună cale de folos, care îmbogățește fără a nimici prin imitație. Și spuid acele lucruri, nu îndreptam pe alții pe drumuri pe care nu le-aș fi bătut și răzbătut însumi.

Așa făcusem. Ca acei critici ai miei cari socot că mă înjosesc puindu-mi în față mărgenirea lor parisiană și contemporană, și eu mă închinaseam odată spiritului frances din clipa de astăzi, și am văzut că e rău. Apoi am cunoscut bogata literatură germană, care pleacă în mare parte de la popor, și mai ales cea liberă, cea fină literatură englesă, așa de întipărită totuși de tradiții, de superstiții chiar. Pe încetul apoi, clasicismul mi s'a trezit iarăși în minte, nu ca șablon mort acuma, ca subiect de teme țapene, și ca izvor de viață. Apoi cînd meșteșugul meu de istoric m'a coborît tot mai adînc și mai larg în viața poporului nostru, cînd mi-am putut desluși legăturile și caracterul vechii și adevăratei lui culturii, cînd am străbătut țara mea și Ținuturile toate ale poporului meu, atunci am înțeles în sfîrșit la ce trebuie să slujească toate cuceririle ce putusem face.

Prin muncă de mulți ani de zile, fără alt învățator decit experiența și greșelile mele, am conștiința că am ajuns. Mă simt bine și sigur unde sînt și nu mă mai pot schimba.

Spun ce am încercat eu. Tot așa ar putea povesti, cu unele schimbări, Coșbuc, Iosif, Goga, cîntăreții neamului, Sadoveanu, cel mai îmbielșugat din povestitorii de astăzi, Sandu-Aldea, și toți ceilalți.

N'am pornit de la fetișismul orb pentru Romîni, n'am început cu divinizarea, din cine știe ce motive de șiretenie sau neînțelegere, a țeranului, nu ne-am închis într'o mărgenire, ci am recunoscut o necesitate firească, înaintea căreia trebuie să se plece oricine ca înaintea oricărei necesități a naturii: acea de a da neamului românesc o literatură care să pornească de la el, de la ce e mai răspicat și mai caracteristic în el și de a da în același timp literaturii universale, în formele cele mai bune ale ei, un capitol nou și original.

*

Și dacă ni-a părut bine că astfel putem îndeplini față de poporul care ne ține, care ne sprijină și ne mîngîie, o datorie de iubire, cine ne-ar putea ținea de rău?

Poate domnii ăia mărgeniții cari n'aū nici sentimentele noastre, nici talentul nostru, nici curăția noastră, nici... Nici cultura noastră în adevăr deplină, europeană, cuminte și răbdător cîștigată și cu folos întrebuintată!

Puțin stimabili «adversarii» (mă rog!) ar putea scheuna și urla pe alt registru al cacofoniei.

N. IORGA.

NU MAI FII TRIST

*Nu mai fii trist, ci uită lumea 'ntreagă.
Grăbit cînd tragi zăvorul ușii tale,
Un colț de raiu ți se deschide 'n față
Și-n urmă-ți tot pămîntul se prăvale.*

*Și'n raiu... un înger cu ochi mari albaștri —
Ce fericiți oglinda lor ne-arată —.
Ce găngurit! și cum dă din mînuțe:
Trăgînd la tine-ar vrea să-ngîne: «tată».*

NATALIA IOSIF.

SONETE RĂZLEȚE.

I.

De ce sint trist, mă 'ntrebî? O iartă, iartă!
 Nu pot să-ți spun... La ce ți-aș spune ție?
 De ce să 'ntunec dulcea veselie
 Din ochii tăi, cu jalea mea deșartă?

Tu ești un crin ce crește pe cîmpie
 Și poți să stai de strajă 'n raiu, la poartă.
 Pe mine însă un blestêm mă poartă.
 Ca pe o frunză dusă 'n vijelie...

De-aceia lasă 'n clipele aceste
 Să uit ce-a fost și ce va fi odată,
 Și să visăm, privind cum înserează,

Până s'o stinge cea din urmă rază.
 Până ce umbra nopți 'ntunecată
 Ne-o cuceri, cu 'ncetul, fără veste...

II.

De m'ai urî, tu inger între fete,
 N'am să mă plîng și nimeni n'o să știe:
 Voiu îngropa în neagra mea chilie
 Durerea unei inimi sfișiete.

Ci 'ntr'un amurg, în liniște tîrzie,
 Cînd frunze zboară 'n vînt împrăștiete,
 Trist voiu întoarce fața la părete
 Și voiu închide ochii pe vecie.

Or trece anî... Și-odinioară, poate,
 Veî răscoli prin vechi hîrtii, copilă,
 În taina odăitei parfumate, --

Veî stoarce-atunci o lacrimă de milă,
 Cetînd un nume pe un colț de filă
 Într'un caiet de cîntece uitate.

LA ȚARĂ ¹.

Ilie Măcieș înmărmurise ca o statuie în balconul înecat de lumină.

Din seninul înaltului cer înstelat se revărsa și plutia peste întreaga fire acea nețârmurită și aromitoare liniște care ne face să uităm, să visăm, să iubim.

Cîmpia 'ncărcată de holde dormia supt poleiul lunii. Plopii din fața caselor aveau pe trunchiuri o strălucire de argint viu. Apele Dunării licăriau printre buchete de sălcii și pîrtia de lumină zvirlită pe ele de lună părea o vărgătură lată de aur, țesută 'ntr'o pînză uriașă.

Era o lumină dulce, o lumină ce odihnia ochii, mîngia sufletul, poleia tot ce atingea, ștergea umbrele, dădea o 'nfățișare deosebită locurilor și lucrurilor, deslușia depărtările și 'nvăluia tot pămîntul într'un vâl străveziu.

Boierul stătea acolo singur-singurel, aromit, uimit, fermecat de această armonie de lumină, și pentru întîia oară înțelegea că nu se poate spune prin vorbe ceia ce soarbe un suflet omenesc prin ochi, prin auz, prin miros, prin adîncă, dulcea și tainica înflorare a tuturor simțurilor.

Printre pomii din sat se deslușiau ici-colo căsuțele albe 'n bătaia lunii, liniștite, mici ca niște cuiburi... În ele trăiau Vultureștenii lui muncitori și săritori la vreme de nevoie, camenî dezghețați și voinicî cum sînt mai toți locuitorii acestui cîmp întins și rodnic, plin de un farmec deosebit și care cuprinde un colț din Ilfov, o poală din Buzău, Ialomița și Brăila aproape întreagă. Bărăganul, Bărăganul cel plin de lumină multă și de poezie adîncă, mare de aur în coptul holdelor, nemărgenită și dogorită de soare. Și o viață întreagă trecută în mijlocul acestor țeranî se deslușia în mintea boierului, o viață de care el acum era departe...

... Într'un tîrziu se rupse din poleiul lunii și se duse la culcare, cu sufletul umezit de o rouă de jale.

A doua zi îl deșteptară niște rîndunele gureșe și neastîmpărate. Se sculă, se spală cu apă rece pe obraji și se întoarse cu fața spre răsărit, închinîndu-se după obiceiul apucat din bătrîni.

Apoi ieși prin curte.

Soarele răsăria, aprindea focuri de diamant în stropii de rouă, însuflețea orice firîșor de iarbă. Măcieș se duse prin grădină și rătăci vreme de-un ceas pe cărările-i umede.

— Da' de noapte te-ai sculat, boierule!

— Să nu m'apuce soarele 'n pat.

Arendașul îl duse pe la magasia cu bucate, pe la porumbar, pe la șopronul de unelte, îl răsuci prin toată curtea spre a-i arăta că, deși arendaș, pe el îl dorea inima de Vultureasca.

Se duseră apoi în balcon și luară dulceață și cafea neagră.

¹ Fragment din romanul «Două neamuri», urmare la No. 47.

— Ai început la fin ?
 — Chiar azi băgai coasele 'n el. Azi scot fete la 'ntors, că-î soarele iute. Arendășița ieși într'un matineu ușor de muselină albastră. Se sculase mai de dimineață spre a face cinste proprietarului.
 — Bună dimineața, domnule Măcieș ! Ați dormit bine ?
 — Ca un copil după scăldătoare !
 — Și cum vi se pare pe la noi ?
 — Frumos ! De miu de ori mai frumos ca 'n pustiu'ala de oraș.
 — Așa-î spun și eu lui Iani-al meu. Dar unde-î chip să mă 'nțeleg cu el?... Una-două : nu ! El se lasă de arendășie. Îl plouă ploile, îl bat vînturile, îl arde soarele, se 'ntinde cu toți nebunii... bucatele nu se mai fac ca înaintea vreme...

Boierul pricepu unde vrea să bată arendășița și spuse așa trăgănat și bătînd cu degetele darabana 'n masă :

— Și arenda mare !

Caliopei surise și dete din cap par'c'ar fi vrut să zică : « mare vulpe mai ești ! », apoi urmă :

— El cică să ne așezăm la oraș. A muncit destul pînă acum. Să trăim și noi mai cinstiți la vreme de bătrînețe...

Slavă Domnului, băiatul ni s'a făcut mare, și-a luat drepturile lui...

Arendășul suridea.

Măcieș se uita la un joc de raze aurii răsfrînte pe tăvița de argint. Par'c'ar fi fost un vîrtej de lumină fierbinte, și lui îi venia să 'ntindă mîna, să-l prindă, și să-l oprească din fierberea cea neîncetată.

Apoi, ca și cum s'ar fi trezit dintr'o visare :

— Să vă trăiască ! De-acuma, numai noroc să aibă de o femeie cum se cade...

.... Mă ieși și pe mine'n trăsura pînă'n luncă, Iani ?

Arendășul glumi :

— Nu ! Mă duc singur. D-ta vii pe jos, că ești tînăr.

Trăsura veni la scară. Ceî doi bărbați se urcară în ea. Arendășița li strigă din capul scării :

— Să nu întîrziați de la masă !

Vizitiul pocni din biciul cu sfircul de mătasă, sumuță și strigă la cai :

— Hi !

Trăsura porni ușoară, trecu prin sat și o luă pe drumul țarinii Vultu-reștenilor. Era un drum lat acesta, un drum lat străjuit de porumburi fragede pe care mai tremura ici-colo cite-un strop de rouă. Spre stînga, departe, se zăria un puț cu cumpănă, ca o cruce suptîre, înaltă și strîm-bată de vînturi. Trăsura o luă apoi la dreapta și întră în moșia lui Măcieș pe un drumeac mai îngust, prin mijlocul căruia crescuse iarbă. Pe de marginile lui, un grîu răriu și pipernicit. Arendașul venise înadins pe aici spre a se văita lui Măcieș.

— Uite, boierule ! Uite ce rușine de grîu. Pus între Sintă-Mării ! Nici sămînța nu mi-o scot !

Proprietarul nu zise nimic. Se uita pe cîmp, dus pe gînduri, și părea că nu vede ce-i pe lătura drumului. Cînd și cînd, cîte-o ciocîrlie venia glonț spre pămînt, ca moartă. Apoi se apropia dintr'o dată, bătea din aripă și se înălța sus, mai sus, pînă pieria din ochi, ca înecat în albastrul înalt. Cîmpul strălucia și suridea în tinereța lui netrecătoare. Flori de sulfină, de drăgaică, de corovatic, de miera-ursului, de orojniță, de rochița-rîndunicii, de cicoare, de mac sălbatec, răsăriau pe lîngă trăsura, fragede, proaspete, înviorate de somnul de peste noapte.

Trăsura trecea acum printre tarlale cu grîu mai bun, și proprietarul opri.

— Ia să-ți văd și eu grîu', Iani!

Arendașul își mușcă mustața dreaptă, și nu zise nimic. Era grîu înfrățit bine, săltat bine 'n paiu, înspicat tot.

— Uite, boierule, grîu pus după Ovidenie. Toată lumea spunea c'o să-l întorc în primăvară, și vezi că nu l-am întors. Aici tot scot eu o chilă de pogon, dar la ăla de ți-l arătai mai adineaori... mai bine nu mai stricam bunătate de sămînță.

Măcieș surise:

— Țasta-i grîu de-o chilă la pogon, Iani? Pe puțin, pe puțin scoți două chile bătrînești, auzi? Numai să te ferească. Dumnezeu de vre-o piatră și de vreme rea la seceră...

Boierul ar fi vrut să mai spuie ceva, dar se opri de odată și 'ntoarse capu 'n spre luncă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Îl izbise mirosul de păragină pălită, și sta așa ca un ogar cu nasu 'n vînt, sorbind cu nesaț undele de parfum ce se ridicau din spre luncă și plutiau rătăcitoare 'n văzduh ca un suflet al finului.

Apoi, întorcîndu-se către arendaș:

— Ai multă păragină 'n el?

— Unde?

— În fin!

— Ce-i aia păragină?

Boierul se îndreptă spre trăsura:

— Cogeamite arendaș!... Și să nu știi d-ta ce-i păragina!... Mai mare rușinea!

Trăsura porni iar. Măcieș se simția întinerit la suflet, întinerit de lumina cîmpului, de strălucirea soarelui. Cînd ajunseră la malul luncii și se dădu jos din trăsura, călca repede și era vesel ca un om pe care nu-l mîncă nici-un necaz.

Oamenii își săltară căciulile din cap:

— Sărutăm dreapta, boierule!

— Noroc, flăcăi!

— Ai mai venit și pe la noi?

— Precum vedeți.

— Bine-ai făcut, boierule, că uite: boierul nostru de-acum nu vrea să ni dea rachiū la coasă.

Omul care spusese acestea, rîdea și făcea cu ochiul la ceilalți, parc'ar fi vrut să li spuie : «așa-î c'am adus-o bine?»

— Mai costiți și voi fără rachiü... Uite, apă bună, și rece, și limpede : vioară... Ce bună-î, șoimana !

— Să facem broască, boierule ?!

Cel ce aruncă gluma aceasta, era un popondete de Rumîn, cu fața rotundă și mică s'o cuprinzi în găvanul palmei.

Boierul îl zări și nu se putu ținea să nu mai rîză nițel.

— Aici ai fost, Năstase?... Dați-vă la o parte, să-l văz... Da' mult ai mai crescut, mă Năstăsică, de cînd nu ne-am văzut !

— L-a plouat, boierule !

— I-a pierdut dracu' măsura !

— Mă, da' ce Rumîni iabrași sînteți !

Lăsați buricu' pămîntului în pace !

Arendașul rîdea să se prăpădească. Oamenii cosiau înnainte...

Măcieș nu mai rîdea. Se uita la ei fără să clipească, și 'n sufletul lui adîe de-odată o undă de adîncă și caldă milă pentru aceste fețe arse de soare, pentru aceste mîni noduroase și pline de pămînt, pentru aceste trupuri muncite, pentru aceste suflete simple, adînci și bune și neînțelese.

Și pricepea că tot lustrul aruncat pe orașe, toate mătăsurile în care se îmbracă miile de cucoane ușurele, tot aurul ce zuruie pe mesele de joc, toată fericirea celor ce se cred mari în lumea asta, vine din pămînt, din sudoarea sărată, din lacrămile amare, din sîngele și zbuciumul acestor mucenici ai ogoarelor.

O iubire ca de frate bun se sălășlui în sufletul lui, încălzindu-l. Îi venia să iea și el o coasă și să cosească 'n rînd cu ei.

De-asupra lor soarele strălucia acum în răscrucile cerului și lunca surîdea în lumină veselă și finul cădea valuri-valuri și păragina pălită își împrăștia mireasma-î dulce în undele aerului curat.

Și iată că de odată un cîntec veni pină la cei din luncă. Venia pe sus, plutind, de departe, de pe deal.

— Ni vine tinereța, boierule !

Erau fetele mari ce veniau la 'ntorsul finului. Glasurile suptirele se apropiară, se apropiară, și fetele se zăriră departe, la cellalt capăt al luncii.

Veniau cîntind, cu furcile pe umere, legănîndu-se 'n mers ușor, scăldate în lumina veselă a zilei de vară, plutiau, fericite de tinereță și de sănătate.

Și în curînd furcile intrară în brazdele de fin, luîndu-le pe de desupt, răsucindu-le cu partea pălită 'n jos, cu cea umedă 'n sus, într'un necurmat fișuit de mătăsă nouă.

Și soarele li surîdea la toți, îi încălzia, îi ardea și finul mirosia de te 'mbăta, iar fetele cîntau seninul vieții lor sufletești.

Proprietarul și arendașul porniră în luncă. Merseră departe, înotînd

prin finul înflorit și ajunseră la o fîntînă cu ghizduri mărunte. Acolo se lăsară jos : arendașul într'o rină, boierul lungit cu fața 'n sus, cu minile pe după cap, cu pălăria pe piept. Vorbiră de lumea din Vultureasca, de preotul Niță Vărsătoreanu, cam fudul de-o ureche, și de un arendaș nou ce intrase acum un an pe o moșie vecină.

— S'a făcut de ris, domnule Măcieș! S'a făcut de risul tuturor... Cine dracu' și-o fi bătut joc de el, nu știu. Destul că la pusul porumbului astă-primăvară, nu : că el are o doftorie să crească ciocanul mare și să lege cîte zece știuleți. A scris la Viena, la un « doftor de pămînt » — după cum spun oamenii învoiți pe moșia lui—și ăla i-a trimis un clondir plin c'o zeamă neagră care putea de nu te puteai apropia de ea. În fiecare cuib trebuia să se pice trei picături din zeama aia, pînă a nu se pune boabele de porumb. Nicî la un pogon de loc nu i s'a ajuns « doftoria Neamțului ». Și mai bine c'a fost așa, căci porumbul pus în cuiburi cu doftorie s'a ars din rădăcină. Arendașul a trebuit să-l întoarcă mai acum o lună și să puie meiu în locul lui.»

Arendașul se ridică repede în sus :

— Bine că-mi aduseși aminte. Mă tot țiu de vre-o trei săptămîni să mă duc să-mi văd niște meiu dintr'un clin de loc de pe deal. Mi-a fost tot peste mină. Tot sînt eu acū aici, m'aș răpezi să-l văz. Mergi și d-ta? De ești obosit, stai aci că viu și eu acū.

— La ce să mai merg și eu?! Să te apăr de cinî?... Doar nu-î peste pămînt. Du-te d-ta singur.

Arendașul plecă.

Măcieș se lungi iar în finul înalt. Soarele-l frigea, îl moleșia, și el sta acolo, neclintit, pe pămîntul cald, îngropat în finul înflorit. Ținea ochii închiși și asculta... Nici-o mișcare, nici-un sunet. Din cerul înalt curgeau văpăi de foc spre pămînt...

...Un glas de fată mare-î veni 'n auz. Ridică nițel capul și se uită în jurul lui : o fată venia spre el, de sigur la fîntînă. Fata se apropiè cîntînd, trecu la doi stîngenî de el fără să-l bage 'n seamă. Era înaltă, frumoasă, voinică și mlădioasă ca o creangă de alun.

Pe cap purta o basma înflorită, trasă pînă pe ochi, să-î apere de soare. Scoase o cofiță de apă și se spălă nițel pe obraji, ștergîndu-se cu un colț de șorț... Apoi se sprijini de ghizdurile fîntinei și rămase pe gînduri cîteva clipe. Avea ochi mari, negri, adînci ca umbra codrului în amurg și sprîncenile îi erau negre ca trase cu cărbunele, și codate. Răsufările, sînuului rotund și pietros erau line și adînci.

Măcieș se uita la ea cu băgare de seamă și nu putea ghici a cui era fata asta care îi răsăria atît de frumoasă înaintea... Unde mai văzuse el ochii aceia frumoși și obrazul rotund și rumen ca mărul sintiliesc?... Unde?... Cînd?...

Un calul-popei zbirni pe lingă fată, și ea se apără cu mîna.

Atunci boierul se ridică de unde era și veni domol la ea :

— A cui ești tu, fa fetiço?

Fata răsări, dar, văzînd că-i boierul Măcieș, începu a-i suride:

— A lui Dinu Crivăț!

— A lui ești?

— A lui!

— Ti! Da mare te-ai mai făcut, Marioaro, să nu-ți fie de deochiū! Cînd am arendat eū moșia, tu erai numaī o copilă.

— Cine trăiește, crește, boierule! Cine moare, putrezește!

— Așa-i!

Boierul se uită la ea cu o căutătură plină de dragoste părintească, și fata nu putu răbda privirea aceia, ce-i intra ca un sfredel în suflet, și plecă ochii în jos.

— Vrei apă, boierule?

— Aș vrea și eū nițică.

Fata vărsă apa din cofiță și scoase alta. Boierul puse genunchiul drept în pămînt ca un flăcău, așeză cofița pe ghizdurile fintîinii și o plecă încet-încet spre gură. De mult nu mai băuse el apă atît de bună.

— Să trăiești, Marioaro!

— Să trăești și d-ta, boierule!

Fata plecă ușoară. Înnota în finul înalt, ducîndu-și cofița pe cap, să nu cadă flori de fin în ea. Boierul rămăsese cu ochii după ea. Și ochii senini ai Mărioarei îi jucau în suflet.

— Ce frumoasă s'a făcut! șopti el.

Fata se depărta în zările calde, voinică, mlădioasă, scaldată 'n luminoasa poezie a cîmpului. Măcieș se lungi iar în finul înflorit, și o căldură mare i se ridică de la inimă, năvălindu-i în tot trupul. Ședea într'o rînă, cu capul sprijinit în podul palmei stingi, cu cotul răzimat în pămînt, cu ochii țintă la o tufă de corovatec. Rupse din ea o crenguță și o frecă între degetele minii drepte, apoi mirosi adînc mirosul acela puternic de iarbă proaspătă și de pămînt...

Și clipe luminoase i se deslușiau în suflet, trecînd una după alta, dulci ca niște miresme. Apoi o lumină mare se făcu în el, lumina unei dragoste aprinse și ascunse, știută numaī de el, de o nevestă frumoasă din Vultureasca și de Dumnezeu din cer. O dragoste mare care-i răsărise 'n suflet cu doi ani mai înainte de a lua pe'coana Ruxandra. O dragoste sănătoasă, rodnică, înflorită în mijlocul cîmpului încărcat de miros de tămîioară, în dulcile aihurguri ale primăverii...

Și nu se mai simția atît de străin pe lumea asta. O iubire de părinte, de părinte necunoscut, incolți, se deschise în inima lui, cum se deschide mugurul la căldura soarelui...

Dar în adîncul acestei tîrzii iubiri de tată era totuși amarul unui gînd: el nu-și putea strînge copila la piept; el nu putea spune 'n fața lumii că Mărioara cea frumoasă e fata lui. Va trăi străin, pribeag, îngropînd în sufletul lui taina unei iubiri din tinereță.

Şaisprezece ani a trăit cu Rusanda lui, şaisprezece ani încheiaţi şi nu l-a miluit Dumnezeu cu un urmaş, dar din iubirea cu păcat a răsărit copilă asta frumoasă care a crescut voinică şi mlădioasă la lumina soarelui dătător de viaţă.

Oare nu e asta o palmă de la Dumnezeu?

Pe el, pe cel din urmă vlăstar al unui neam străvechiu de boier îl bate Dumnezeu.

Pentru ce? Pentru ce?

Ce rău a făcut el în lumea asta? Cine a venit să i se plîngă lui şi a plecat nemiluit de la el? Pe cine a bătut, pe cine-a năpăstuit el?!

Boierul ridică ochii spre cer. Dar cerul era sus, sus de tot şi suridea din înălţimea lui albastră spre pămîntul plin de roadă.

Apoi închise uşor din ochi, uitîndu-se aşa printre gene. Îi jucau înainte firisoare suptiri şi vinete, ţesute unele 'n altele ca nişte ochiuri de plasă, şi el se căznea să le prindă odată drept în luminile ochilor, dar nu putea. Firele subţiri se întorceau, fugiau, îl amăgiau...

Soarele vărsa foc pe pămînt, şi Măcieş era fript de sete. Se sculă, îşi scoase o căldare de apă şi se răcori.

— Ți-a plecat foamea 'n sete, boierule?

Arendaşul era vesel: meul lui era încheiat perie, şi făgăduia mult.

Porniră amîndoi spre trăsura. Din ea boierul Măcieş îşi mai întoarse încă odată ochii spre lunca rodnică în care cîntau fete mari la'ntorsul finului. Trăsura porni şi glasurile slăbiră, slăbiră, se şterseră în liniştea mare a zărilor... Dar un glas de fată mare tot mai răsuna 'n sufletul lui Măcieş, şi el îl asculta cu iubire, pierdut în gânduri.

C. SANDU-ALDEA.

CUGETĂRI

Obositul crede totdeauna că a fost şi o cale mai bună, iar călătorul vesel crede că a mers totdeauna pe drumul adevărat.

*

Drumeţul păţit e acela care nu se teme până n'a văzut şi nu se bucură până n'a ajuns.

*

Unii cred că micşorează pe cineva dacă-şi fac ochii mici cînd se uită la dînsul său că clatină dreptatea dacă dau din umeri.

*

Gospodina crede că de aceia curge riul ca să aibă ea unde-şi spăla cămăşile.

*

Capul minţii e măsura şi inima ei, cuviinţa.

X.

ÎN ODAIA BĂTRÎNEI..

Ce rînduită și curată e odăița ta, bătrîno,
Parcă nici n'au simțit noianul atîtor seri și dimineți
Nici sfeșnicile astea două, nici candela de supt icoane,
Nici perna ceia de mărgele ori cadrele de pe păreți.

Supt paza vredniciei tale stai veșnic noi..., și totuși cîte
Pot dezgroapa din umbra vremii așa în toată pacea lor :
Ia perna asta bună-ooară, cînd o privești și știi ce fală
Ți-a fost făcut odată 'n zestre... Și gîndurile-atîta-ți vor,

Că se pornesc așa să-ți spuie povești de te apucă zorii,
Și-apoi în ziua care vine, de geaba te închini crezînd
Să uiți că 'n somnul de-astă-noapte părea că-ți așteptai nepoții :
Ci 'n loc să-ți uiți de vis, te doare zădărnicia altui gînd:

Că poate de-ațipiai măi bine 'i-ai fi văzut venind aicea,
Și ai fi fost și tu bunică, măcar atît cît ține-un vis,
Precum în vremi îndepărtate de-atîtea ori te-ai visat mamă!...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— L-aveai și-atunci tabloul ăsta ce'nchipuiește-un paradis
Și-așa ca îngerașul cela ce ține-un crin în mîină — 'ntocmai
Îți întrupău visări nebune lumina sfîntului tău dor
Ce-atît ți-a fost robit simțirea, că azi, cînd îți visași nepotul,
Tu par'că uiți că doar în visuri trăit-a gingașul odor.

O lungii anî de dor și anii de dureroasă resemnare
Cînd te gîndiaî : «acuma poate ar fi umblat și-ar fi vorbit...
Și-acuma ar fi fost la școală... — Aveam acuma fată mare!»
— În nălucirile de astăzi împraci în nimb de vis trăit.

Și-acuma plîngi, dar nu-î furtuna din bocetul de altă-dată,
Cînd brațele și pieptul tînăr se'nviforau ca 'n răzvrătiri
De cîte ori vedeai o mamă strîngîndu-și prunc la sîn : acuma
I-o'nduioșare 'n care parcă suspînele 'nfloresc zîmbiri.

Și doar după vre-un vis de astea, — ecoî al dorurilor stînse, —
Îți pare grea ca o povară lumina nouă dimineți,
Și plîngi de mila unor brațe ce au slăbit făr să cunoască
Duitoasa, sfînta oboseală de-a fi fost leagăn de vieți!...

CRONICĂ.

La Galați a început să apară încă o revistă menită să combată «Sămănătorul», socialistul «Curent nou». Ca și «Viața nouă» a d-lui Densușianu, ea arată limpede de la cel d'întăiu nr. că înțelege să escludă, prin incoherență și un ton cu totul neobișnuit, orice discuție. Pentru noi acest nr. întâiu e și cel din urmă, și rugăm să fim cruțați de orice «va urma». — Un lucru însă ar fi interesant de știut: nu crede învățatul mieu coleg Densușianu, care nu urește mai puțin «Sămănătorul» decît cetățeanul (cred că e cetățean; ba văd că vorbește, la p. 40, de «legea strămoșească», adică românească) Sanielevici de pe Galați (mai este și unul de pe Brăila, care iscălește Ibrăileanu), nu crede, va să zică, că ar putea forma cu acel cetățean un «par nobile fratrum» împotriva corupătorilor literaturii romine, împotriva negustorilor de cărți, a «conservatorilor poporaniști» și a «țerănoilor» conservatori? Domnul acela de pe Galați — și el un cum nu se poate mai *fost* elev al mieu — se crede un bărbat foarte învățat poate anume pentru a ispiti la tovărășie pe eminentul romanist. Că unul e așa de roșu ori de verde și altul așa de alb pe copertă, n'are a face: tot luptă cu dracul negru. — Și încă ceva. A venit odată la mine un domn dr. Cazacu, Basarabean, care mi-a vorbit despre lucruri basarabene cu toată cuviința ce se potrivește cu persoana și cu situația mea. Acum folicula din Galați tipărește niște injurii la adresa mea supt iscălitura: dr. Cazacu. Orice asigurări mi s'ar da, nu pot crede că e una și aceeași persoană.

*

Cea d'întăiu fasciculă a vol. II din «Bibliografia românească veche» a d-lor Bianu și Nerva Hodoș a fost împărțită de curînd. În ea se cuprinde însemnarea și descrierea cărților ce s'au tipărit la noi între anii 1717 și 1750. E cu neputință ca o publicație bibliografică să fie mai bogată, mai sigură și cu mai multă rînduială, cu mai mult gust tipărită. Ea înaintează foarte mult cunoștința literaturii noastre din acest timp și e de un folos neprețuit pentru oricare cercetător al ei. — Ca întăie tipăritură a teascurilor din Blaj trebuie să se puie de acum o ordonanță împărătească, dată la lumină la 27 August 1747, «de Dimitrie Pandovici tipograful» și din care am aflat un exemplar în archiva protopopiei greco-orientale din Sibiiu (v. vol. XII din *Studii și documente*; în preparație).

*

Trebuie pomenită cu laude ideea ce a avut nuvelistul Ion Adam de a țări pentru Dobrogea o foaie mai mult culturală, bine redactată și inspirîndu-se de la cele mai bune și înviorătoare curente ale zilei de astăzi. Ziarul, care a ajuns la no. 18 (iese odată pe săptămîină), se chiamă *Tribuna Dobrogei*. Cu cit se vor lăsa mai mult la o parte scîrboasele chestii personale care se iscă între politicienii noștri, meșteri în a-și trece vremea, de multe ori plătită de noi, zădărindu-se cînește unul pe altul, și cronica faptelor

acelorași politicieni, cu atîta va fi mai bine. În unele n-re s'au dat și ilustrații înfățișînd scriitorii ai neamului.

Consecvență: la tipărirea acestei notițe trebuie să adaug că d. Adam s'a retras de la acea foaie.

*

Noua carte a d-lui Pompiliu Eliade: «Histoire de l'esprit public en Roumanie au dix-neuvième siècle», I (1821—8) (Paris, 1905), arată un progres într'o singură privință, aceea însă de o netăgăduită însemnătate. D. Eliade de astăzi cetește mult mai mult decît d. Eliade de acum cîțiva ani care scria acea teză de doctorat, despre care însuși spune astăzi că ar trebui «în parte» (în total) «refăcută și complectată». Sint pagini bine informate care pot servi de sigur acelor cari ar voi, cu alte scopuri și în alt spirit, să trateze întrebările care au ispitit pe d. Eliade. Critica e însă la acest autor cea ce a fost totdeauna: cele mai neașteptate judecăți și caracterisări, cele mai ciudate apropieri de nume (și Iupiter Ammon e invocat la nu mai știu ce resumat de scriere românească!) se pot întîlni mai pretutindeni în această lucrare. Așa fiind, nu poate fi nici-o supărare pentru mine — dar, firește, nici-un pretext de discuție — cînd d. Eliade pretinde să aprecieze în Prefața cărții sale părerile ce am cu privire la epoca fanariotă sa cînd, într'o notă la un capitol lucrat aproape tot după osteneala mea, se laudă că a «verificat, luminat și conciliat» părerile unui coleg, care are tot dreptul de a se crede un om de știință superior d-lui Eliade. Nu mă plîng decî de faptul că d-sa, care și-a lucrat o bună parte din opera de astăzi după izvoarele și studiile pregătitoare ce am publicat, are astfel de atitudini față de mine: e o amintire a polemicei din «Sămănătorul», pe care o mențin în toate, și un rezultat al acelei lipse de simț critic, pe care nu i-l poate da nici studiul cel mai stăruitor. Tot aceiași părere va fi avut-o d. Bogdan-Duică, de sigur cunosătorul cel mai bun al literaturii din acest timp, cînd se va fi văzut luat peste picior, cu toată munca sa, într'o altă notă. Planul cărții, cu mult mai mult istorică decît literară, nu mi-a plăcut. Stilul e *prețios*, ca totdeauna, și în această privință nu e de sigur nici-o îndreptare de așteptat.

Mă tem că și vol. al II-lea și cele următoare ale d-lui Eliade nu vor putea fi laudate mai mult.

*

Politica a făcut din d. Costescu, fostul director al liceului din Severin, prefectul județului Mehedinți. Se zice că ar fi un prefect cum rar se poate întîlni sa cum *nu* se poate întîlni. Se zice iarăși că d-sa ar fi tipărit o «Situație» a județului său în care se arată amănunțit toate lucrurile bune ce a făcut de la intrarea sa în funcțiune. Dar d. prefect nu cetește «Sămănătorul» și, în deosebire de alți prefecti cari-l cetesc, n'a crezut de nevoie să se semnaleze publicația sa și aici. Trimetem deci la darea de samă pe care o face ziarul «Universul», în n-rele sale 316 și 317. D. prefect cetește «Universul».

*

Multă putere în fragmentul de epepeie națională pe care d. Corn. Moldoveanu îl dă în ultimul n-r al revistei *Făt-Frumos*: descrierea lui Mihaî Vi-

teazul înarmat e de toată frumuseța și arată chiar, ceia ce era mai puțin de așteptat, cetire și cunoștinți serioase din partea poetului. În schița sa de furtună, d. Em. Girleanu are note de stil foarte fine și comparații de tot nouă: acest scriitor e de sigur în progres de la o bucată la alta. Limpezile deducții ale d-lui A. C. Cuza cu privire la *Naționalismul în Artă* urmează, în fruntea revistei. D. Cuza a făcut bine că și-a expus pe larg doctrina, fiindcă astfel a folosit la o mulțime de oameni cum se cade și cu dorință de a se lumina. Nu cred să fi avut în vedere pe cei ce nu vrea să înțeleagă, pe cei ce nu pot înțelege să pe don Chișoții tîrie-brii, cari, crezînd că atacă revistele curentului celui bun, strică morile de vînt pe care tot ei le-au clădit. Mai fiind și cu totul lipsiți de cuviință, acești omuleți nu merită ca un om serios să vorbească cu dînșii, fie și pe calea literară.

*

În «Revista noastră» de la 15 Novembre, d. Ion Gorun are o frumoasă traducere a *Închinări* din «Faust». Ce bine ar fi dacă am putea să-l avem tot în această formă, pe cînd se știe cu ce trebuie se se mulțamească astăzi publicul care nu știe nemțește, — adecă mai tot publicul!

*

Se vede că începem a merita iarăși să ni se trimeată revista macedoneană *Lumina*. Vedem cu plăcere că predomnește acum literatura în dialect. Dacă d. Arginteanu ar scrie și d-lui în dialect, ar fi cel puțin un folos: nu l-am înțelege noi. Ca să nu ne înțeleagă cetitorii de aici, cum s'ar putea spune directorului *Luminii* că nu s'au mai auzit articole cu dedicație și că a face aceasta, cum face d-sa, e... Și noi zicem aici tot *coluchie*.

*

În ultimul nr. din *Revista generală a învățămîntului* d. Haret aduce învinuiri explicate împotriva ministrului de Instrucție, d. profesor universitar Vlădescu, pentru o împărțire a fondurilor Ministeriului care poate fi socotită ca neobișnuită (d. Haret întrebunțează însă, după înșirarea unor burse și funcții de tot ciudate și a altor operații pe care d-sa nu le făcea, un cuvînt mult mai tare, un cuvînt foarte tare). *Monitorul Oficial* a tipărit un comunicat menit să arăte că din punctul de vedere al contabilității s'au numit foarte corect cei doi inspectorii de musică, inspectoarea de limba franceză, inspectorii de teatre sătești, inspectorii de monumente istorice și așa mai departe. N'ar fi fost rău ca pentru descurcarea lucrurilor să se fi numit o altă serie de inspectorii, precum inspectorul pentru bursele junilor politiciani și autorilor de diatribe și inspectorii pentru inspecțiile inspectorilor cari dacă ar putea inspecta n'ar avea ce să inspecteze. S'a recurs însă la mijlocul mult mai expeditiv de a se opune o negație categorică. D. Haret însă nu e de părere că această negație are valoare, și din nou întrebunțează calificative foarte tari. D-sa însă e tare în matematici, foarte tare în administrație și o persoană de tot rece, care nu se minie și nu se avintă. Și alt profesor de matematici, fost inspector (adevărat) și foarte tare în socoteli și în administrație, și iarăși un om fără minie și fără porniri, d. Ermil Pangrati, iea la cercetare în «Epoca» recom-

pensele naționale de la Ministeriul de Instrucție și ajunge la desastroase concluzii pe care toate insultele unor anumite foî, specialiste întru aceasta, nu l-au putut face să le schimbe. Îndată după aceste articole însă, d. Pangrati a fost ales decanul Facultății de științe din București, ceea ce ar dovedi că mulți din colegii d-sale cred că articolele din «Epoca» sînt scrise pe sfînta dreptate (o noțiune pentru care ni permitem a semnala că Ministeriul de Instrucție n'are încă nici-un inspector).

În ultimul moment s'a recurs la tiuleul de gîscă al d-lui profesor Găvănescul de la Iași, care nu e tare în matematici, ci moale în pedagogie, pentru a zădărnici înfrîurirea spuselor celor doi matematici prin fraze de acelea dulci ca mierea și cleioase ca dinsa, prin evaporații filosofice de acelea al căror secret îl are debitantul «Culturii romine». Dar sînt profesori ca mine cari nu pot crede pe d. Găvănescul, fiindcă s'a dovedit că d-sa spune cînd are interes lucruri de acelea care nu corespund întru toate adevărului. Atunci ce ne facem noi, cari nu putem plăti un inspector al acestei controverse, nici nu putem trimete în străinătate un bursier pentru a cerceta chestiunea?

Îndrăznim a supune aprecierii factorilor hotărîtori următoarea propunere. Să se dea în judecată profesorii universitari Haret și Pangrati. Atunci s'ar vedea cum stă lucrul, fiindcă între noi profesorii trebuie să fie numai oameni în cari tinerimea să vadă îndeplinit un ideal moral.

Se zice acuma că d. Vlădescu a început a suprima inspectorii săi. E o operație mult mai vrednică de aprobare decît aceia de a-î creia. Dar nu se poate crede că ceilalți doi colegi să fie mulțămîți numai cu acest ospăț de Saturn care-și înghite copiii. Decî ei vor trebui dați în judecată pentru satisfacerea opiniei publice.

*

D. Vasile Pop e un umorist. Decî în romanul său «*Domnița Viorica*» — despre care de alminterea a mai fost vorba întîmplător în această revistă, care a publicat părțile cele mai frumoase —, roman luat din viața țerănească, vor fi foarte multe vorbe de haz și, nu numai atîta, multe puternice tipuri caricaturale, din mijlocul cărora se desface Gheorghe Namilă, cel cu pumnul tare. Umorul presupune însă totdeauna o putere de analiză adîncă și crudă și o oarecare dispoziție sentimentală, foarte adevărată, sinceră. Amîndouă aceste însușiri le aflăm în romanul de față. În toate mișcările multelor ființe ce se îngrămădesc și se învălmășesc în el, autorul a prins stîngăcia, nepotrivirea între gînd sau simțire și vorbă, și le-a zugrăvit cu foarte multă măiestrie. Totuși d. Vasile Pop nu înțelege să scrie — ca d. Cazaban de pildă, în nuvela tipărită în *Voința Națională* de mai dăunăzi, cu acele brute țerănești viclene și nemiloase, — d. Pop nu înțelege să scrie o satiră împotriva țerănimii, pe care o compătîmește și o iubește. Elementul sentimental intervine acum, și avem înaintea noastră scene foarte duioase de credință până la moarte, de recunoștință adîncă, de nemărgenită iubire pentru copii, dintre cari se ivește cite unul schițat cu deosebita înțelegere pe care acest scriitor o are pentru psihologia copilărească pe care se poate zice că a creat-o la noi.

Sînt umoriști cari aŭ imaginație de umoriști și alții cari, deprinși, prin felul lor de tratare a vorbelor, a mișcărilor, cu exagerarea, aŭ o mare imaginație *crudă*. Aceasta se observă la anumiți umoriști americani. Ei aŭ însă grijă să ne facă să știm că acele grozăvii nu sînt un adevăr. Ca d. Pop nu e așa. D-sa și-a suplinat cunoștințele despre clasa boierească, izvorînd din închipuirea sa pe odioasa bestie de soț al «Domniței», căruia firește îi dă ca ajutor pe Țiganul «Harap», schingiuitor ca pe cele mai crunte vremuri ale trecutului. Un mare talent de combinație în felul lui Edgar Poë e cheltuit pentru a da un prilej de manifestare acestor sălbateci. De aceeași origine e și ciudata iubită a «boierului Mihnea», care prin fel de fel de conspirații cearcă să fure sau săucidă pe «Domnița» și moare făcută piftie — în înțelesul literal al cuvîntului — de către Țiganul răzbunător. O răscoală țerănească dă iarăși puțința de a desfășura puternice scene colorate tare.

E acesta un roman de viață țerănească? D. Pop a căutat să arăte că țerănimea pe care o cunoaște are multă bunătate primitivă în forme cu totul barbare și că, dacă se pricepe cineva a răzbate până la izvorul bunătății acestor suflute, e răsplătit totdeauna, ca acea Domnița cu ochii albaștri care se chiamă Viorica. Un scriitor realist ar fi văzut că formele barbare sînt numai o părere a noastră, care se împrăstie la o cercetare iubitoare. Tocmai aceste forme îi trebuiau însă unui humorist, care are nevoie saŭ de ironie fină saŭ de exagerări aspre.

Astfel trebuie să se înțeleagă această carte în care ai dori să ștergi multe pagini pentru a păstra pe acelea care sînt în adevăr frumoase fiindcă sînt bune, miloase, omenești. Nu știu dacă firea scriitorului nostru, alcătuită din elemente așa de complexe, îngăduie, alături cu pătrunderea și cu puterea, o armonie binefăcătoare. Publicul îl va iubi însă cu atît mai mult, cu cît el va căuta mai mult să se învingă tinzînd către dînsa.

*

Mai stîngace, pe alocurea mai brutală, dar cu foarte multe însușiri de mișcare, cu un graiŭ de tot curgător și firesc și, în sfîrșit, cu aceeași îndreptare sănătoasă e și cea d'întăiu piesă a d-lui S. M. Stempo, «Ultima lovitură», pe care o primim acuma. Ea a apărut încă din anul trecut și a fost reprezentată în 1901.

*

Foaia bisericească din Rîmnic, «Cuvîntul adevărului», a adus învinuiri grele profesorului C. Chiricescu, decanul facultății de teologie, director al Tipografieii cărților bisericești. Împotriva lor se apără d. Chiricescu, într'un *Răspuns* apărut dăunăzi. Sînt multe socoteli și acte în această cărticică. Dar, în interesul prestigiului ce trebuie să aibă Biserica, ne-am fi dispensat foarte bine și de articolele din «Cuvîntul adevărului» și de acest răspuns. Și iarăși ar fi foarte bine ca tipografia pe care și-o smulg pe rînd teologii să fie dată cu contract în sama unui tipograf de meșteșug care să aibă partea lui din vînzarea cărților. Astfel s'ar închide o serie de scandaluri urite. Cît privește

supravegherea literară și teologică, ea ar trebui dată unei comisii de doi oameni, un scriitor și un teolog, angajați iarăși pe mai mulți ani de Sf. Sinod. Părerii smerite ale unui mirean, care socoate că Bisericii îi revine încă un rol mare în viața românească de astăzi și suferă când o vede terfelită, iar încă mai mult când o vede terfelindu-se. Cu privire la cele spuse pe pp. 47-8, sînt de părere că s'ar da și o satisfacție opiniei publice dacă redactorii plătiți lunar ai revistei oficioase *Biserica ortodoxă romînă* s'ar înlocui cu un secretariu de redacție plătit modest. Spun aici acest lucru fără gînd de a jigni pe nimeni și cu speranța că se va ajunge la această soluție care va ridica în stima noastră unele persoane.

*

Lucrarea d-lui A. V. Gîdei: «Chestia țerănească, recensiuone și studiu asupra scrierii d-lui Haret» (București, 1905) nu e numai un resumat al cărții fostului Ministru de Instrucție Publică, ci și complectarea ei prin elemente luate din publicațiile mai nouă ale statisticeii noastre și prin considerații istorice. În parte, e și o răspingere a părerilor d-lui A. D. Xenopol, dintr'un articol publicat în «Le mouvement économique» al fratelui d-sale. Broșura de peste 100 pagini a d-lui Gîdei se poate ceti ușor, și ea va folosi și celor cari vor căuta informații precise cu privire la țerănime.

*

D. Zaharia Bîrsan e poet liric și în jocul său de actor și în nuvelele, în schițele ușoare, în amintirile de copilărie și de viață de *bohème* prin București pe care le dă astăzi supt titlul, iarăși sentimental și liric, de «Ramuri». În aceste icoane alburii ce trec răpede, în aceste scene care se pierd îndată în albastru său în fumuriu, întîlnești multă închipuire aeriană, o adevărată putere de a se juca cu lucruri străvezii, ici și colo ceva care ar fi sinceritate dacă ne-am putea încredința prin tonul întrebuițat de poet că e vorba de lucruri care se poate să fie. Limba e foarte volatilă, împodobită numai rare ori cu cite o icoană aruncată în pripă său prinsă la întimplare în țesătura ei destrămată. E vorba de satul Bodului, de orașul Bucureștilor, de locul de naștere al scriitorului; întîlnești ciobani și fetițe de la țară, cerșitori și cerșetoare, prieteni de tinereță, dame din vagon. Dar, cu toată deosebirea lor de stare, n'ajungi a-î deosebi tocmai bine, cum nu prea poți deosebi nici locurile. Ei vin toți pentru a șopti cite o poveste de romantism jalnic sau fioros, unde e vorba de înșelări, de ucideri, de nebunie; dar, când te uiți bine, e cam aceeași poveste. Poetul n'a scormonit în sufletul său, el n'a răscolit în largul lumii ce cunoaște; nu s'a întrebat nici pe sine, nici pe alții; n'a stărunit asupra subiectelor, ci a glumit numai visînd. Stilul, pe care-l prindea de obicei în cheotorile de aur ale rimei, lăsat de sine, se împrăstie adesea de vînt. Une ori îți aduci aminte de prosa, tot așa de trecătoare și de palidă; a unui poet de altă însemnătate: Aleksandri. D. Bîrsan are însă unele glume bune cînd vorbește în numele țeranilor. «La poarta Bodului» e poate cea mai izbutită din aceste jocuri ale închipuirii unui visător, pe care ni-ar părea rău dacă l-am descuraja prin aceste constatări, care privesc, nu talentul

său, ci felul cum și-l îngrijește și cum și-l întrebuințează. Pegasul e un cal căruia-i trebuie frîu și zăbale.

*

D. Emil A. Chiffa tipărește la Bistrița în tipografia românească de acolo un volumaș de o formă foarte îngrijită, care cuprinde versuri de tineretă, ceia ce întreprătește titlul : «Din Primăvara vieții». D. Chiffa pare să fi cetit cu iubire și cu multă luare aminte pe poeții de ieri și pe cei de astăzi, ale căror cîntări au răsunat limpede, dacă nu puternic, în inima acestui tînăr. Veți găsi deci în această cărticică, unde sînt strînse atîtea bucăți fugitive din revistele și ziarele de dincolo, tot lucruri care se pot ceti, care nu întrec nici-o dată măsura și buna cuviință și care fac de sigur onoare celui ce le-a scris. După aceste versuri, d. Chiffa își va putea aduce aminte tineretele și mulți îl vor păstra ca aducere aminte de la d-sa. De aici înainte așteptăm de la d. Chiffa prosă, în domenii, în multe domenii care pot să-i fie accesibile.

*

Adecă noul n-r din Biblioteca societății de popularizare *Steaua : Comoara Dorobanțului*, de d. Sadoveanu, ar fi o povestire de predică, menită să arăte oamenilor din satele cele rele felul cum se pot preface, îmbogăți și ferici prin munca orînduită. Potrivit cu scopul colecției și-a scris și marele nostru povestitor schița. Dar însușirile lui de stil, puterea lui de a da viață, darul lui de a îndeplini armonie sînt așa de mari, încît vei uita de la cele d'întăiu pagini intenția, care nu te privește, și vei ceti cu bucurie și mulțămire și această operă a unui talent așa de îmbielșugat.

*

D. Eugeniu Boureanu! e un tînăr care-și scrie memoriile : «Povestiri din copilărie», în dialect moldovenesc, cu «și» și «o venit». Îi va răspunde probabil vre-un alt tînăr care-și va scrie memoriile în dialect muntean, cu «dă, «pă» și mulți «ăla». Iar publicul, care nu recunoaște asemenea literatură, va aștepta ca tinerii autori de memorii să afe un traducător în românește. Dar, se va zice, poate că tînărul scriitor de amintiri are talent ? Răspunsul e că : n'are.

N. IORGA.

RĂSPUNSURI

Din public vine un ecoî,
O spuneți ce-î mai prost din două :
Curentul de la «Viața Nouă»,
Ori viața din «Curentul Nou» ?

Iar noi răspundem : Pace vouă,
Destul de proaste-s amîndouă.